

MUNI
FSS

Průběžná individuální práce č. 2

SOCIÁLNÍ DEVIACE PRO SPR
JOSEFÍNA SUSOVÁ; 471354

Datum odevzdání: 15.5. 2019

Obsah

Úvod	2
Definice sociální práce.....	2
Definice sociálních pracovníků a pracovníků.....	3
Proč je pro sociální pracovníce a pracovníky důležité znát vznik a vývoj sociálních deviací/odchylek/jinakostí?.....	4
K čemu mohou být informace o vzniku a vývoji sociálních deviací/odchylek/jinakostí v sociální práci využity?.....	4
Jaké mohou být role sociálních pracovníků a pracovníků při práci se sociálními deviacemi/odchylkami/jinakostmi?	5
Závěr	5
Použitá literatura.....	6

Úvod

Tato esej se zabývá sociální prací, tím, co to znamená být sociálním pracovníkem/pracovnicí a tím, proč je důležité propojení studia sociální práce se studiem jinakosti ve společnosti.

(Protože) je tato práce mimo jiné o jinakosti a z toho vyplývajících nerovnostech, při psaní byl užíván genderově korektní jazyk alespoň do té míry, aby bylo omezeno jinak tak rozšířené generické maskulinum.

Definice sociální práce

Obor sociální práce je v postmoderní společnosti těžké definovat, stále probíhají snahy o profesionalizaci sociální práce. Podoba sociální práce se ale proměňuje v závislosti na sociálních pracovnících/pracovnicích, jež ji vykonávají.¹

Dle mezinárodní federace sociálních pracovníků je sociální práce profesí, jež je orientovaná na praxi a také akademická disciplína, která prosazuje sociální změnu, podporuje sociální soudržnost a snaží se o zplnomocnění a osvobození lidí. Pro sociální práci jsou důležité koncepty sociální spravedlnosti, lidských práv, společné odpovědnosti a respektu k rozmanitosti. Sociální práce opírajíc se o teorie sociální práce, o sociální a humanitní vědy, zapojuje lidi (a skupiny) do řešení životních výzev a do zlepšení jejich životních podmínek a blahobytu.²

Sociální práce je tedy pomáhající profesí, jež se zabývá sociálním fungováním – sleduje interakci mezi jedincem a jeho prostředím a bere v potaz klientovu životní situaci.³

¹ MATOUŠEK, O. a kol., 2013. Encyklopedie sociální práce. Praha: Portál.

² Global Definition of Social Work – International Federation of Social Workers. International Federation of Social Workers [online]. Dostupné z: <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>

³ BARTLETT, H.M., 1970. The Common Base of Social Work Practice. Washington: NASW.

Definice sociálních pracovníků a pracovníků

Sociální pracovník je profesionál, jenž vystudoval vyšší odbornou školu či vysokou školu, která má udělenou akreditaci od Asociace vzdělavatelů v sociální práci⁴.

Sociální pracovník/pracovnice vykonává pomáhající profesi, což v praxi znamená, že přináší lidem služby, s cílem změny situací a tím dosažení zlepšení sociální péče o jednotlivce a celou společnost. Práce sociálního pracovníka je orientovaná na změnu. Sociální pracovník se účastní procesu změny⁵.

V kontextu sociálního fungování si sociální pracovník může pokládat otázky: „Nejsou požadavky prostředí neúměrné? Není schopnost člověka zvládat tyto požadavky nedostatečná? Pokud zde neexistuje rovnováha, jak je možné přispět k jejímu dosažení?“⁶ Zde se dostáváme do bodu, ve kterém není vztah sociálního pracovníka ke klientovi a jeho prostředí jednoznačný. Jeden pohled je pohled zastánců tradiční sociální práce. Sociální pracovník má dle tohoto vymezení funkci případového sociálního pracovníka, jenž se v problémových situacích zaměřuje na změnu klientky, která se ocitá v problémové situaci. V reakci na toto zaměření vznikla tzv. kritická sociální práce⁷, která se zaměřuje především na změnu prostředí klienta, který prožívá nesnáze. Nepřipisuje vznik problému jen klientčím individuálním vlastnostem a jako součást změny chápe i změnu prostředí. Zde se propojuje pohled Bartlett na sociální práci s kritickou perspektivou. Tato teze je podpořena i apelem prof. Musila. Ten zdůrazňuje důležitost „...odmítnutí zjednodušené představy, že sociálním prostředím se zabývají výhradně političtí aktivisté, zatímco osobnosti klienta si všimají pouze případoví pracovníci.“⁸

⁴ Asociace vzdělavatelů v sociální práci – Zvyšujeme odbornou kvalitu vzdělávání v sociální práci v ČR. Asociace vzdělavatelů v sociální práci – Zvyšujeme odbornou kvalitu vzdělávání v sociální práci v ČR [online]. Dostupné z: <https://www.asvsp.org/>

⁵ BARTLETT, H.M., 1970. The Common Base of Social Work Practice. Washington: NASW.

⁶ BARTLETT, H.M., 1970. The Common Base of Social Work Practice. Washington: NASW, s. 93-101. [volně přeloženo]

⁷ JANEBOVÁ, Radka. Kritická sociální práce. Hradec Králové, 2014. Skripta. Univerzita Hradec Králové.

⁸ MUSIL, Libor. "Ráda bych Vám pomohla, ale--": dilemata práce s klienty v organizacích. Brno: Marek Zeman, 2004. ISBN 80-903070-1-9, str. 174.

Proč je pro sociální pracovníce a pracovníky důležité znát vznik a vývoj sociálních deviací/odchylek/jinakostí?

Dle mého názoru by se sociální pracovníci měli zajímat o sociální deviace z toho důvodu, aby lépe porozuměli tomu, proč společnost některé lidi označuje jako deviantní. Mnohdy to vede k vyloučení těchto osob z normálního fungování společnosti. Tito lidé a společnost, jako prostředí, ve kterém žijí, jsou možnými objekty působení sociální pracovníce. Je jistě žádoucí vědět, z čeho tento přístup k daným lidem pramení, aby se s klientem jako jednotlivcem či jeho prostředím dalo efektivně pracovat.

Dále, avšak zde bych byla velice opatrná, nám studium deviací může přinést určité předporozumění a představu, jak pracovat s lidmi, kteří se nějak odlišují. Jinak se pracuje s lidmi, jejichž jinakost je způsobena vnějšími vlivy, jinak s těmi, jejichž jinakost pramení z vnitřních charakteristik. Víme pak, zda pracovat spíše na změně prostředí či spíše na změně klienta.

Pokud by se sociální pracovníce vyhýbala pomoci odlišným lidem, popírala by tak některé z funkcí své profese, kterými jsou (jak bylo zmíněno výše) zaměření na sociální spravedlnost, lidská práva a na respekt k rozmanitosti.

K čemu mohou být informace o vzniku a vývoji sociálních deviací/odchylek/jinakostí v sociální práci využity?

Znalost jinakostí nám může pomoci ke komplexnímu posouzení životní situace klienta. S pomocí znalostí (a domněnek) o životní situaci klienta jsme schopni efektivnějšího uplatňování rovnosti ve společnosti. I když se sociální práce snaží o rovnost pro všechny, nelze ji uplatňovat mechanicky. V tomto bodě je důležité zohledňovat co nejvíce individualitu jednotlivců. „Nemůže se nerozlišující, abstraktní důraz na formální rovnoprávnost stát nástrojem vytlačení hendikepovaných, kteří, stojíce na stejné startovní čáře se zdravými a účelně socializovanými, nemají šanci uspět?“⁹

Při práci s jinakostí je někdy obtížné si uvědomit, co vlastně sociální pracovník dělá, čeho může dosáhnout a jaká rizika při tom hrozí. Nelze spolehlivě posoudit, který z přístupů je správný. Dle Matouška však dobrý nemůže být žádný přístup, který je v praxi využíván, aniž by si jeho uživatelé uvědomovali, do čeho se vlastně pouštějí a jaké to může mít výsledky nebo důsledky.¹⁰

⁹ DOMINELLI, Lena In: MATOUŠEK, O., 2007. Základy sociální práce. Vyd. 2. Praha: Portál.

¹⁰ MATOUŠEK, O., 2007. Základy sociální práce. Vyd. 2. Praha: Portál.

Jaké mohou být role sociálních pracovníků a pracovníků při práci se sociálními deviacemi/odchylkami/jinakostmi?

Nejdůležitější otázkou je dle mého názoru posouzení, zda je jinakost jednotlivce nebezpečná pro společnost, či nikoli. Toto nelehké rozhodnutí nám může usnadnit znalost deviací. Smyslem intervencí (tzn. zákonů, projektů, služeb, segregačních, pomáhajících nebo jiných aktivit), má být předcházení, či zmírňování pocíťovaných problémů. „Přestože se deklarované cíle intervencí mohou lišit, vycházíme z předpokladu, že jejich zjevným nebo latentním účelem je vždy snaha většiny nebo menšiny zvýšit předvídatelnost jednání členů odlišné subkultury, a snížit tak úroveň pocíťovaného rizika.“¹¹ Sociální pracovník se v případě práce s člověkem, jehož odlišnost je pro společnost nežádoucí a nebezpečná, snaží o potlačení deviace a o přijetí sdílených společenských norem klientem. Pokud není jinakost pro společnost nebezpečná, může mít sociální pracovníce roli podporovatelky klienta. Sociální pracovník se také může aktivně angažovat a usilovat o systémovou změnu, která by jeho klientovi usnadnila zapojení do společnosti, zahrnující respektující přístup společnosti.

Závěr

Ať už sociální pracovník pracuje s klientem jako s jednotlivcem v rámci případově orientovaného přístupu, či pracuje spíše na změně prostředí klienta, měl by kriticky hodnotit pohled společnosti na odlišnosti. Některé jinakosti mohou být majoritou vnímány jako nebezpečné, avšak bez reálného základu. Naopak některé jinakosti mohou být přijímány většinou, ale to, že je budeme považovat za bezpečné a nebudeme jim věnovat pozornost, způsobí ve společnosti nežádoucí jevy.

Měli bychom tedy kriticky přemýšlet o každém případě zvlášť, zvážit možné interakce s prostředím, a především pamatovat na pro sociální práci důležité koncepty sociální spravedlnosti, lidských práv, společné odpovědnosti a respektu k rozmanitosti. A snažit se prosazovat sociální změnu, která podporuje sociální soudržnost a vede ke zplnomocnění a osvobození lidí, především těch, kteří jsou označováni jako odlišní.

¹¹ MATOUŠEK, O., 2007. Základy sociální práce. Vyd. 2. Praha: Portál, s. 267

Použitá literatura

1. ADAMS, Robert, Lena DOMINELLI a Malcolm PAYNE. Critical practice in social work. Basingstoke: Palgrave, 2002. ISBN 0-333-92553-X.
2. Asociace vzdělavatelů v sociální práci – Zvyšujeme odbornou kvalitu vzdělávání v sociální práci v ČR. Asociace vzdělavatelů v sociální práci – Zvyšujeme odbornou kvalitu vzdělávání v sociální práci v ČR [online]. Dostupné z: <https://www.asvsp.org/>
3. BALÁŽ, R. 2018. Komplexní posouzení: Spojení studia sociálních deviací se sociální prací. Sociální práce/Sociálna práca. (18)6, 26–38.
4. BARTLETT, H.M., 1970. The Common Base of Social Work Practice. Washington: NASW, p. 86-104
5. HERAUD, Brian J. Sociology & social work: perspectives and problems. Oxford: Pergamon press, 1970.
6. HRČKA, M., 2001. Sociální deviace. Praha: Slon
7. IFSW (Mezinárodní federace sociálních pracovníků), 2014. Definition of Social Work [online]. Švýcarsko: IFSW [cit. 2019-05-15]. Dostupné z: <https://www.ifsw.org/cs/whatis-social-work/global-definition-of-social-work/>
8. JANEBOVÁ, Radka. Kritická sociální práce. Hradec Králové, 2014. Skripta. Univerzita Hradec Králové.
9. MATOUŠEK, O. a kol., 2013. Encyklopedie sociální práce. Praha: Portál.
10. MATOUŠEK, O., 2007. Základy sociální práce. Vyd. 2. Praha: Portál.
11. MUNKOVÁ, G., 2013. Sociální deviace. Praha: Aleš Čeněk
12. MUSIL, Libor. "Ráda bych Vám pomohla, ale--": dilemata práce s klienty v organizacích. Brno: Marek Zeman, 2004. ISBN 80-903070-1-9.
13. PARTON, Nigel. Social theory, social change and social work. London: Routledge, 1996. State of welfare. ISBN 0-415-12697-5.
14. WALDSCHMIDT, A., 2012. Kdo je normální? Kdo je deviantní? In: KOLÁŘOVÁ, K. (ed.) Jinakost, postižení, kritika. Společenské konstrukty nezpůsobilosti a hendikepu. Antologie textů z oboru disability studies. Praha: SLON, str. 127-146.
15. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. [online]. Česko: Sběrka zákonů ČR [cit. 2019-05-14]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

Celkové hodnocení: 79 C

- Formální náležitosti (oceňuji dodržení rozsah a přehlednou strukturaci textu a pestrost zdrojů, odkazování "pod čáru" je v našem oboru neobvyklé a znesnadňuje rozlišení parafráze a vlastního přínosu autorky) (18 bodů)
- Definice sociální práce (dále jen SP) a sociálních pracovníků (15 bodů)
- Zdůvodnění důležitosti znalostí o deviacích/odchylných/jinakostech pro SP (17 bodů)
- Popis možné aplikace znalostí do SP (16 bodů)
- Popis možných rolí sociálních pracovníků (13 bodů)

